

НЕЕДНАКВОСТ ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА

ЕФЕКТИ ОД ПАНДЕМИЈАТА
НА КОВИД-19 ВРЗ
МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

Бриф за политики

Western Balkans
Democracy Initiative

ПБК-ЗРВ
Парламентарна Буџетска Канцеларија
Zyra Parlamentare Buxhetore

Funded by
UK Government

Проект:

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ДЕМОКРАТИЈА НА ЗАПАДЕН БАЛКАН

Издавач:

Фондација за демократија на Вестминстер, Северна Македонија

www.wfd.org

За издавачот:

Дамир Незири, Претставник во земјата на Фондацијата за демократија на Вестминстер

Автори:

Јовановиќ, Билјана

Јовановиќ, Бранимир

Митевски, Виктор

Стојкоски, Виктор

Авторите би сакале да изразат голема благодарност до тимот на Парламентарната буџетска канцеларија - ПБО на Собранието на РСМ и тимот на Фондацијата за демократија на Вестминстер, за помошта, сугестиите и коментарите при пишувањето на студијата.

Лектура:

Сандра Јакасановска

Превод на албански:

Арбен Имери

Графичко уредување:

КОМА Дизајн студио

Година на издавање: 2021 г.

Подготовката на оваа анализа е поддржана од Иницијативата за демократија на Западен Балкан, програма на Фондацијата за демократија на Вестминстер.

Содржината на оваа анализа не ги одразува ставовите или мислењата на Фондацијата.

Ставовите изнесени во оваа студија се лични ставови на авторите и не мора ги одразуваат ставовите на институциите со кои се поврзани авторите.

СОДРЖИНА

ВОВЕД	4
МАКРОЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ОД ПАНДЕМИЈАТА	5
РАСПРЕДЕЛБА НА ДРЖАВНАТА ПОДДРШКА ЗА КОМПАНИИТЕ	13
РЕДИСТРИБУТИВНИ ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19	19
РАСТОТ ЗА ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈАТА И ПО НЕА	24
ЗАКЛУЧОЦИ	29
ПРЕПОРАКИ ЗА СОЗДАВАЧИТЕ НА ПОЛИТИКИТЕ	30

ВОВЕД

Овој бриф за политики е изработен врз основа на студијата „Нееднаквост во време на корона - Ефекти од пандемијата на КОВИД-19 врз македонската економија“. Студијата се состои од четири дела. Првиот дел прави дескриптивна анализа на макроекономските ефекти од пандемијата врз економијата на Република Северна Македонија (РСМ) и истите ги споредува со останатите европски економии. Вториот дел анализира како била распределена државната поддршка за фирмите. Третиот ги анализира редистрибутивните ефекти на пандемијата во однос на доходот на луѓето. Четвртиот ги анализира детерминантите на економските перформанси за време на пандемијата и дава проекција за економскиот раст во 2020, 2021 и 2022 година.

МАКРОЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ОД ПАНДЕМИЈАТА¹

Падот на БДП во РСМ за време на пандемијата е меѓу повисоките во Европа. Влошувањето кај вработеноста е помалку изразено од влошувањето кај БДП, поради владините економски мерки, но и тоа е меѓу поистакнатите во Европа. Фискалната поддршка што ја обезбеди Владата на РСМ за време на пандемијата беше меѓу најмалите во Европа.

Како последица на пандемијата, македонскиот БДП во вториот квартал на 2020 година падна за 14,9% на годишно ниво, што е пад каков што никогаш не е забележан во кварталните податоци за БДП, достапни од 1998 година (Графикон 1.1). Сепак, кризата предизвикана од пандемијата се очекува да биде помала и пократкотрајна од кризата предизвикана од транзицијата. Во 1991, 1992 и 1993 година, БДП паѓа три години по ред со стапки од 6,2%, 6,6% и 7,5% (Графикон 1.2). Според проекциите претставени во студијава, се очекува БДП да падне за 5,6% во 2020 година, а веќе во 2021 г. да порасне и во 2022 г. да го достигне нивото пред кризата.

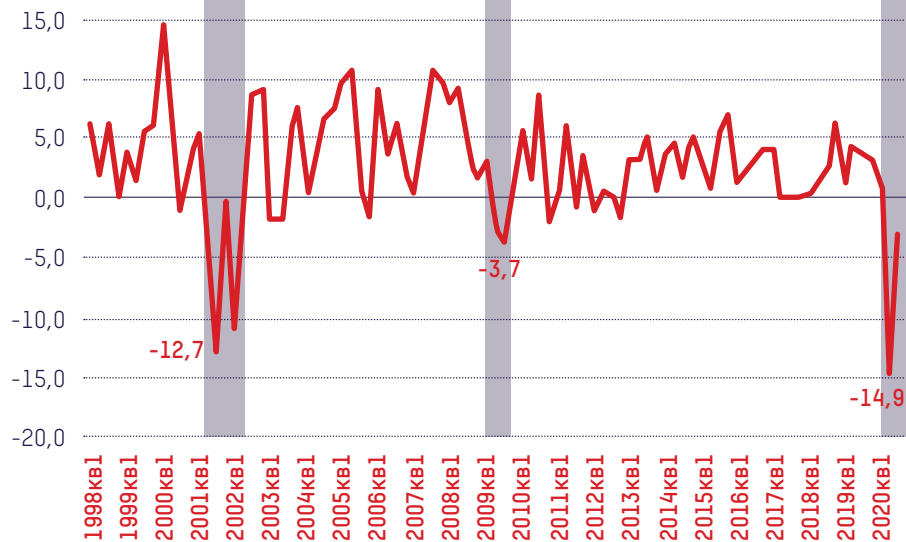

¹ Изработено од Бранимир Јовановиќ

Графикон 1.1

Годишни стапки на раст на македонскиот БДП, по квартали (1998-2020) (во проценти)

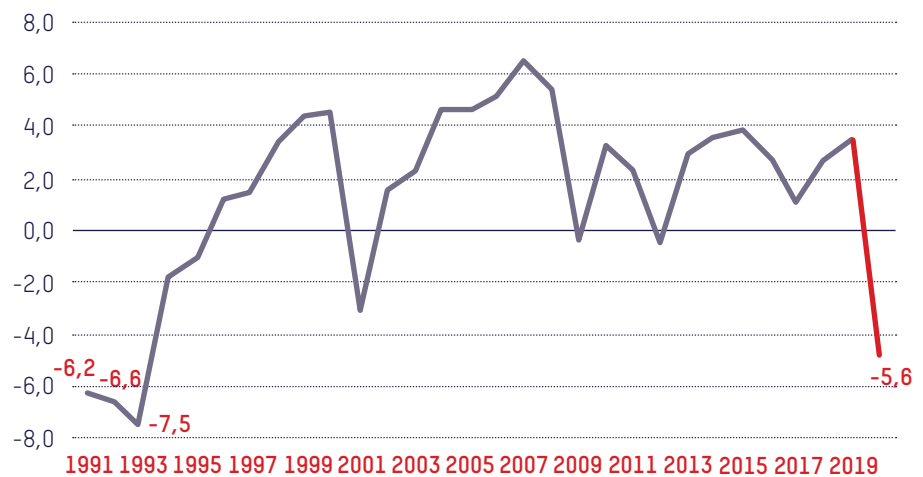
Извор: Државен завод за статистика и Светска Банка

Графикон 1.2

Годишни стапки на раст на македонскиот БДП, по години (1991-2019) (во проценти)

Извор: Државен завод за статистика и Светска Банка

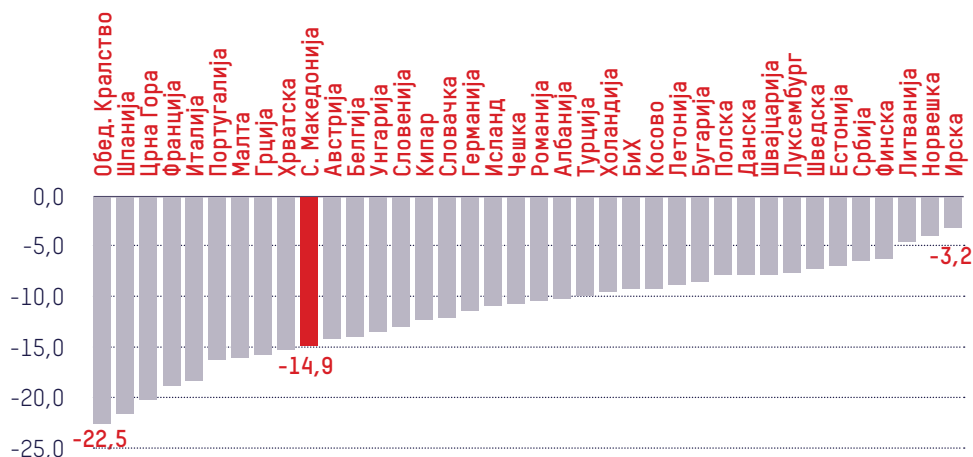

Падот на БДП во РСМ од вториот квартал е меѓу највисоките во Европа. Од 38 економии за колку што постојат податоци, 9 имаат повисок пад на БДП од РСМ во вториот квартал на 2020 г., а 28 помал (Графикон 1.3). По високиот пад од вториот квартал, во третиот квартал се забележува мало подобрување – падот е намален на 3,3%, со што е во горната половина помеѓу европските земји - 21 економии имаат повисок пад од РСМ, додека 15 имаат подобар резултат (Графикон 1.4).

Графикон 1.3.

Годишни стапки на пад на БДП во европските економии во 2020кв2 (во проценти)

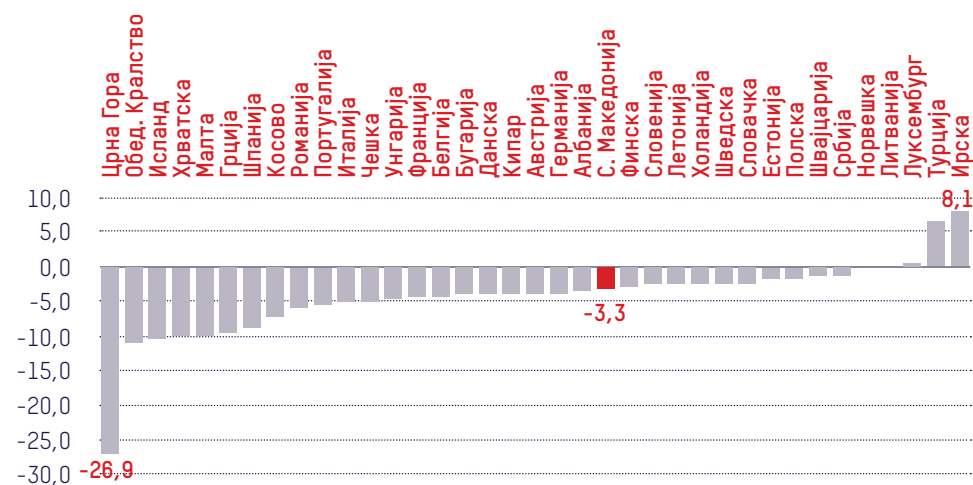
Извор: Еуростат и национални заводи за статистика

Графикон 1.4.

Годишни стапки на пад на БДП во европските економии во 2020кв3 (во проценти)

Извор: Еуростат и национални заводи за статистика

Главниот двигател на БДП за време на пандемијата се бруто инвестициите. Тие во вториот квартал имаат висок пад, меѓу највисоките во Европа, поради воздржувањето

на компаниите од инвестирање, како последица на неизвесноста околу траењето на пандемијата. Потоа, во третиот квартал, бележат мал раст поради реализацијата на одредени одложени проекти од вториот квартал, што го ублажува и падот на БДП во овој период.

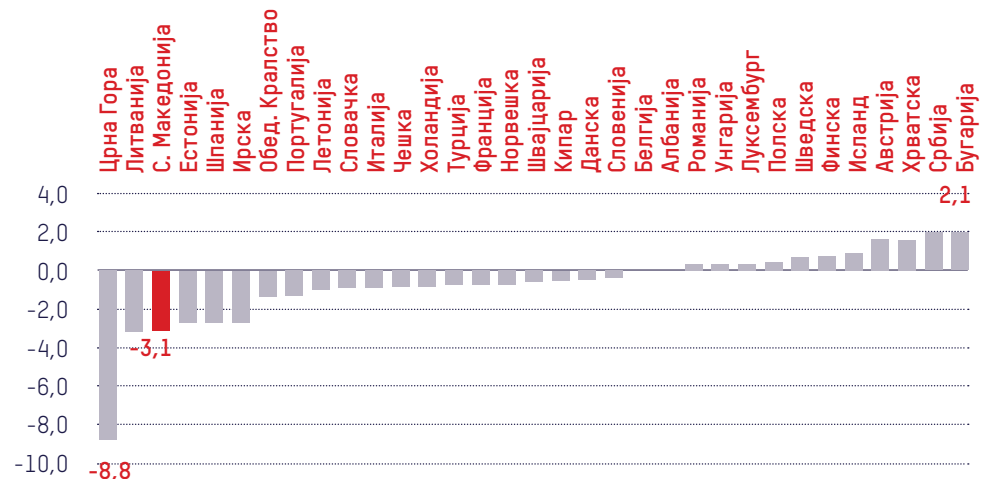
Состојбите на пазарот на трудот исто така се влошија за време на пандемијата. Во вториот и третиот квартал заедно, бројот на вработени лица (според Анкетата за работна сила) е намален за 25.545, односно за 3,1% од вкупниот број вработени. Ова е помалку од падот кај БДП, што може да се објасни со владините економски мерки коишто покриваа значителен дел од трошоците за плати на работниците во вториот квартал. Од друга страна, просечната плата не бележи намалување за време на пандемијата, односно, таа во третиот квартал е повисока за 1,2% отколку во првиот.

Влошувањето кај пазарот на труд во РСМ е поизразено отколку во другите европски земји. Од земјите за кои има расположливи податоци за вториот и третиот квартал на 2020 г., само две имаат поголем пад на вработеноста отколку РСМ (Графикон 1.5). Што се однесува до платите, шест европски земји имаат помал раст на платата од РСМ, а десет повисок (Графикон 1.6). Ова укажува дека владините мерки сепак не биле доволно добро дизајнирани и насочени.

Графикон 1.5.

Промена во бројот на вработени во 2020кв2 и 2020кв3 во однос на 2020кв1 (во проценти) (во проценти)

Извор: Еуростат и Виенски институт за меѓународни економски студии

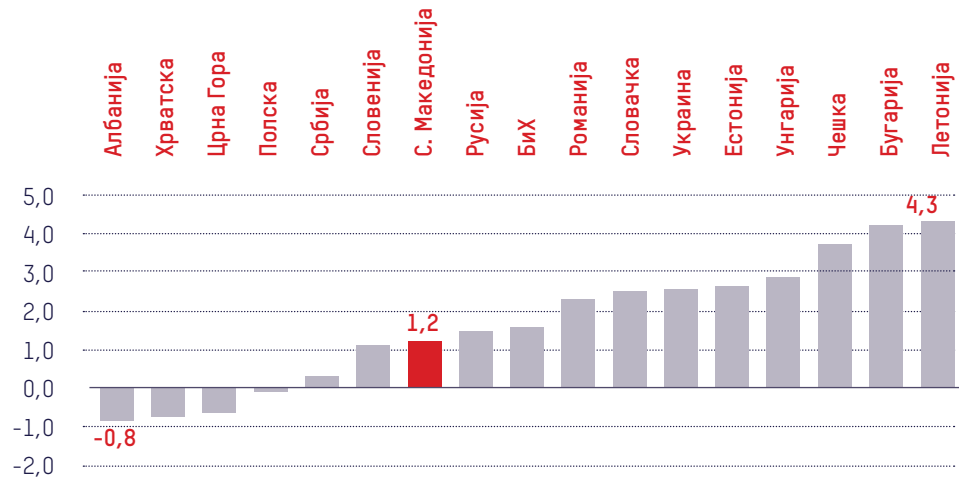

Како одговор на економската криза предизвикана од пандемијата на КОВИД-19, Владата на РСМ во текот на 2020 година усвои четири пакета мерки за поддршка на економијата. Мерките во суштина беа слични со мерките во развиените европски држави, но сепак постоеја одредени разлики. **Вкупната големина на мерките изнесуваше околу 3,5% од БДП, со што е трета најмала во Европа (Графикон 1.7).** Од тоа, мерките со буџетски импликации изнесуваа 2% од БДП, додека мерките без директни буџетски импликации 1,5%.

Графикон 1.6.

Промена кај просечната бруто плата во вториот квартал на 2020 г., во однос на првиот (во проценти)

Извор: Еуростат и Виенски институт за меѓународни економски студии

Графикон 1.7.

Пакети за поддршка на економијата преземени од европските земји (процент од БДП) (во проценти)

Извор: Меѓународен монетарен фонд

Во надворешниот сектор, пандемијата доведе до стеснување на дефицитот во тековната сметка од 5,7% од БДП, колку што изнесуваше во првиот квартал, на 3,7% од БДП во вториот и дополнително на 1,6% од БДП во третиот. Причината е што намалувањето на увозот за време на пандемијата беше изразено од намалувањето на извозот.

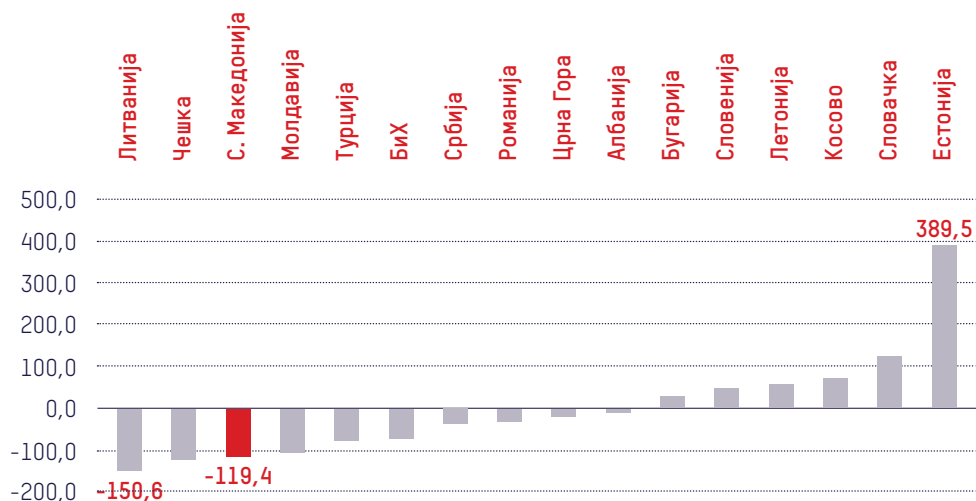
Од друга страна, пандемијата доведе и до значајно намалување на странските директни инвестиции (СДИ) и дознаките од странство. Приливите по основ на СДИ во вториот квартал на 2020 г. беа дури и негативни и изнесуваа -28 милиони евра, што укажува на повлекување на капиталот од страна на странските компании. Во третиот квартал, странските инвестиции се вратија во позитива, но беа минимални, само 30 милиони

евра. За споредба, во првиот квартал на годината, странските инвестиции изнесуваа 233 милиони евра, а во 2019 година 488 милиони. Секундарниот доход од билансот на плаќања (во кој влегуваат дознаките) во вториот квартал на годината изнесуваше 290 милиони евра, а во третиот 404. Ова е значително помалку отколку во истите периоди во 2019 година, кога изнесуваше 445 и 589 милиони евра.

Странските инвестиции и дознаките од странство се намалија во повеќето земји од регионот, како што може да се види на Графиконите 1.8 и 1.9. Сепак, намалувањето во РСМ беше меѓу најизразените во регионот.

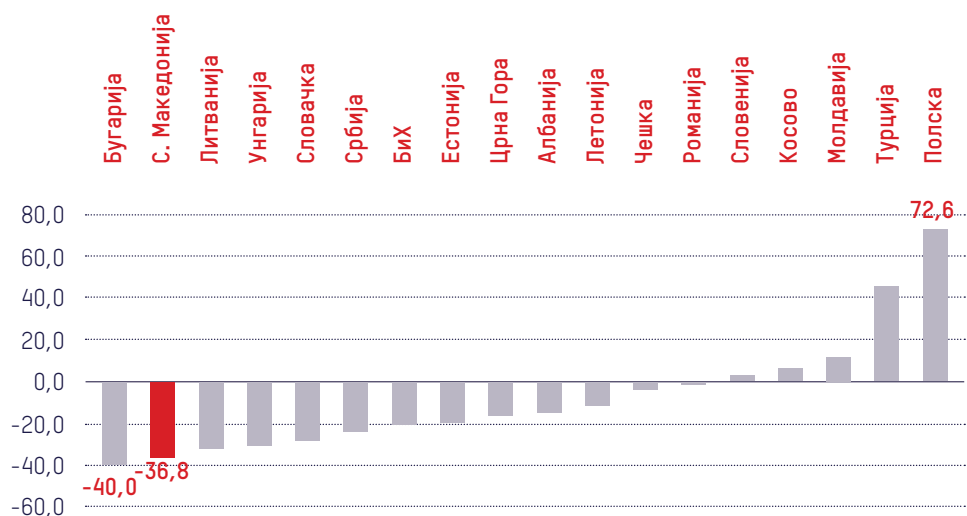
Графикон 1.8.
Промени кај странските директни инвестиции во 2020-Кв2, во однос на 2019-Кв2 (во проценти)

Извор: Меѓународен монетарен фонд

Графикон 1.9.
Промени кај секундарниот доход во 2020-Кв3, во однос на 2019-Кв3 (во проценти)

Извор: Меѓународен монетарен фонд

Намалувањето на приливите по основ на странски инвестиции сепак не ја загрози надворешната рамнотежа. Девизните резерви се зголемија во вториот и третиот квартал на 2020 г. за 450 милиони евра, како последица на издавањето на еврообврзницата и на заемите од меѓународните организации.

РАСПРЕДЕЛБА НА ДРЖАВНАТА ПОДДРШКА ЗА КОМПАНИИТЕ²

Вкупната вредност на владината поддршка за компаниите за исплата на плати во вториот квартал изнесувала 5,4 милијарди денари (помалку од 1% од БДП). Поддршка добиле вкупно 27.608 компании (околу 1/3 од вкупниот број активни фирми во државата), за вкупно 124.000 работни места (околу 15% од вкупните вработени во државата). Трговијата на мало, текстилната индустрија и угостителството се најголеми корисници на поддршка, но процентот поддржани работници бил најголем кај обложувалниците и коцкарниците. Најголем дел од помошта завршила кај микро компаниите, но најголем дел од работните места кои биле поддржани биле кај големите компании. Најпрофитабилните компании добиле најголема поддршка по вработен.

Овој дел ги анализира механизмите со кои Владата на РСМ ги поддржа компаниите во справувањето со последиците од пандемијата на КОВИД-19. Користени се микроподатоци за исплатите вршени од страна на Владата кон компаниите во рамките на програмата P1 која предвидува финансиска поддршка за исплатата на платите на работниците за април, мај и јуни, во износ најмногу до 14.500 денари месечно по вработен. Податоците се обезбедени од јавно достапната база на Министерството за финансии „Отворени финансии“, а верификацијата и дополнителните пресметки се направени со базата на Централниот регистар, односно прегледот листинзи од завршни сметки за 2019 година за сите регистрирани компании во државата.

Резултатите од анализата, низ призма на доминантната дејност на фирмите, покажуваат дека трговијата на мало, производството на облека и угостителството се трите дејности кои имаат добиено најголема поддршка во апсолутна вредност. Текстилната индустрија (облека, текстил, кожа) добила вкупно 14% од вкупната поддршка со првите три пакета.

Релативниот процент поддржани работни места во однос на вкупниот број работни места во дејноста покажува дека фирмите коишто се занимаваат со обложување и игри на среќа имаат добиено најголема поддршка гледано на овој начин, односно поддршката која ја добиле покрива 87% од вкупниот број работни места во таа дејност. Објектите за сместување, туристичките агенции и производството на кокс и нафтени деривати се дејностите коишто имаат покриеност од над 60% од вкупниот број работни места. Просечната исплата по работно место во дејноста коцкање и обложување изнесува 37.780 денари, во дејноста објекти за сместување таа е 30.069 денари, додека кај туристичките агенции е 28.706 денари.

² Изработено од Виктор Митевски

Графикон 2.1.

Преглед на распределбата на финансиската поддршка по дејности

Извор: Сопствени пресметки на податоци од ЦРМ и Трезорот на Министерството за финансии

10 дејности со најголема вкупно исплатена поддршка (во милиони денари)

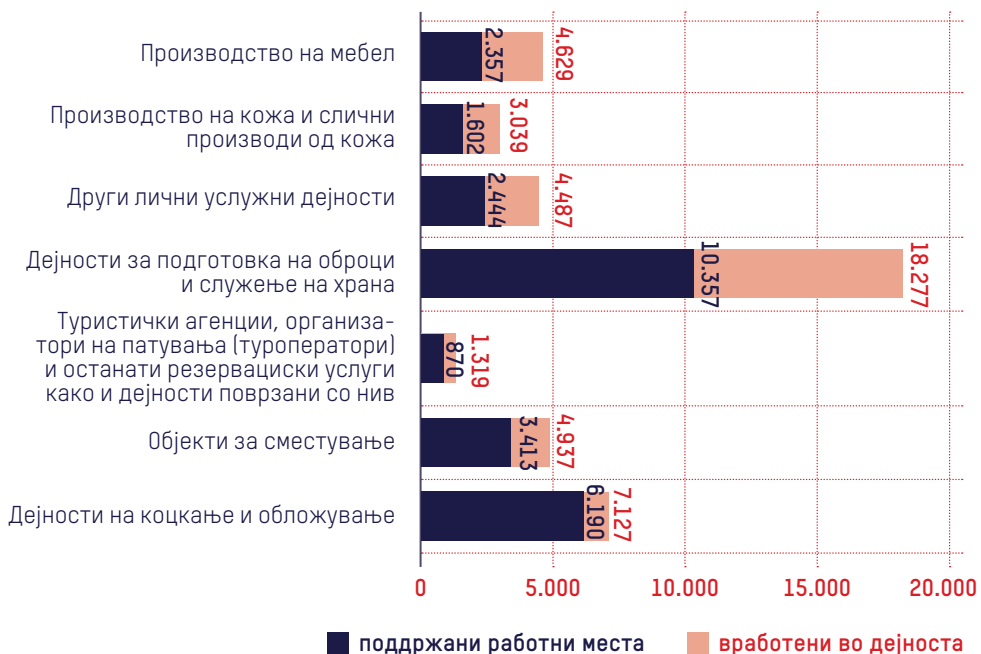
10 дејности со најголема просечна исплатена поддршка по компанија (во илјади денари)

10 дејности со најголема просечна исплата по вработен во дејноста

Дејности со најголем процент на поддржани работни места во однос на вкупен број на работни места

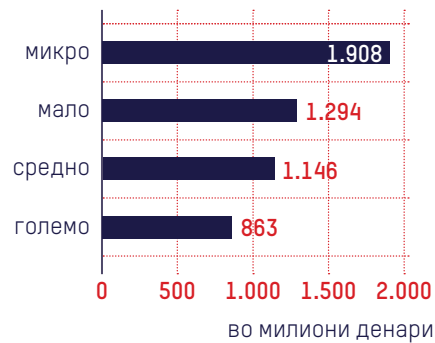

Уредбата со законска сила за финансиска поддршка на работодавачите од приватниот сектор не предвидува услови за големината на компаниите-корисници. Анализата на доделената поддршка покажува дека **микро компаниите имаат добиено најголема вкупна финансиска поддршка во споредба со другите компании**. Вкупната доделена поддршка на микро компаниите изнесува 1,9 милијарди денари, што претставува 37% од вкупно доделената поддршка.

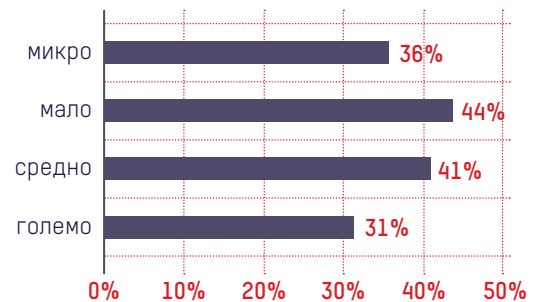
Графикон 2.2.
Приказ на вкупната финансиска поддршка по големина на компанија во милиони денари

Извор: Собствени пресметки на податоци од ЦРМ и Трезорот на Министерството за финансии

Вкупно исплатена поддршка по големина на компанија

Процент на поддржани компании во однос на вкупно регистрирани компании по големина на компанија

Од аспект на ефективна поддршка на компаниите според нивната големина, може да се констатира дека **44% од сите регистрирани мали претпријатија ја искористиле поддршката, односно 2.187 од 5.007 компании**. Средните претпријатија се следни со **41% од вкупно регистрираните компании, односно 362 од 887 компании**. 36% од микро претпријатијата, 24.876 од 69.785 компании и 31% од големите претпријатија, 55 од 176 компании ја искористиле владината програма.

Структурата на поддршката најдобро се изразува преку прикажување на ефективната распределба на финансиските средства од аспект на поддржани работни места во однос на вкупните работни места во компаниите. **Близу 50% од работните места во големите компании биле опфатени со финансиската поддршка, додека процентот на поддржани работни места во микро, малите и средните компании е помал и се движи од 29% до 32%.**

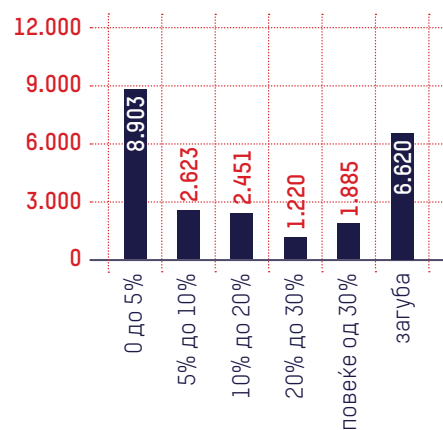
Анализата на доделената поддршка врз основа на процентот остварена добивка/загуба во однос на вкупните приходи во 2019 година покажува дека 1.885 компании коишто оствариле добивка поголема од 30% ги имаат искористено мерките. **Најголем број од**

компаниите коишто ги искористиле мерките се компании што оствариле добивка до 5% од вкупните приходи (8.903), додека 6.620 компании регистрирале загуба во 2019 година.

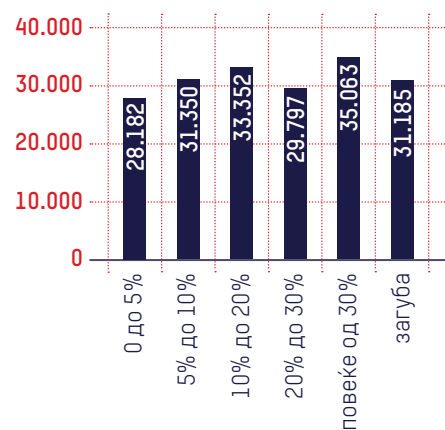
Графикон 2.3.
Компании коишто добиле поддршка по остварена добивка/загуба во 2019 година

Извор: Сопствени пресметки на податоци од ЦРМ и Трезорот на Министерството за финансии

Број на компании кои добиле поддршка

Просечна исплата по вработен

Просечната поддршка по вработен исплатена кон компаниите се движи во интервал од 28.182 денари за компаниите коишто оствариле добивка до 5%, до 35.063 денари за компаниите коишто имаат добивка над 30%. Со други зборови, **најголема поддршка по вработен добиле компаниите со добивка којашто во 2019 година надминува 30%.**

Распределбата на поддршката за компаниите може да се види и низ призма на географската локација на фирмите, односно по општини и плански региони. Скопје и општините во рамките на град Скопје имаат добиено најголема поддршка во апсолутна бројка, близу 1,8 милијарди денари. Оваа сума е за повеќе од 5 пати поголема од втората и третата општина, Штип и Битола.

Доколку се прикаже ефективната стапка поддржани компании во однос на вкупниот број компании регистрирани во соодветната општина се добива поинаква слика. Така, општините Дебар, Струга и Боговиње се општини со најголеми стапки. Тие надминуваат 55% од вкупниот број компании во Струга и Боговиње, а дури 71% во Дебар.

Доколку вкупно исплатената поддршка се анализира од аспект на просечната исплата по компанија, тогаш Пехчево, Карбинци и Илинден се општините коишто имаат најголеми просечни исплати по компанија. Најголем број поддржани работни места има во Скопје, но Пехчево, Градско и Кратово се општини со најголем процент на поддржани работни места во однос на вкупниот број работни места.

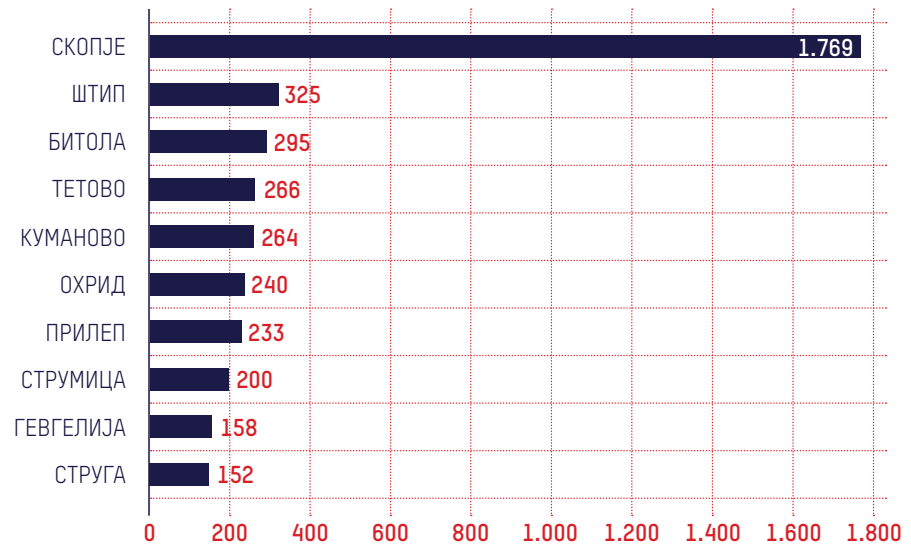
Гледано по региони, Скопскиот регион има најголема исплатена поддршка. Од друга страна пак, кога се анализира процентот на поддржани компании во однос на вкупниот број регистрирани компании, тогаш Скопскиот регион има најмал процент, односно 25,8%. Во Полошкиот и Југозападниот регион 50% од регистрираните компании добиле финансиска поддршка. Просечната исплата по компанија е најголема во Источниот регион и изнесува 306 илјади денари, а најниска во Полошкиот од 121 илјади денари.

Графикон 2.4.

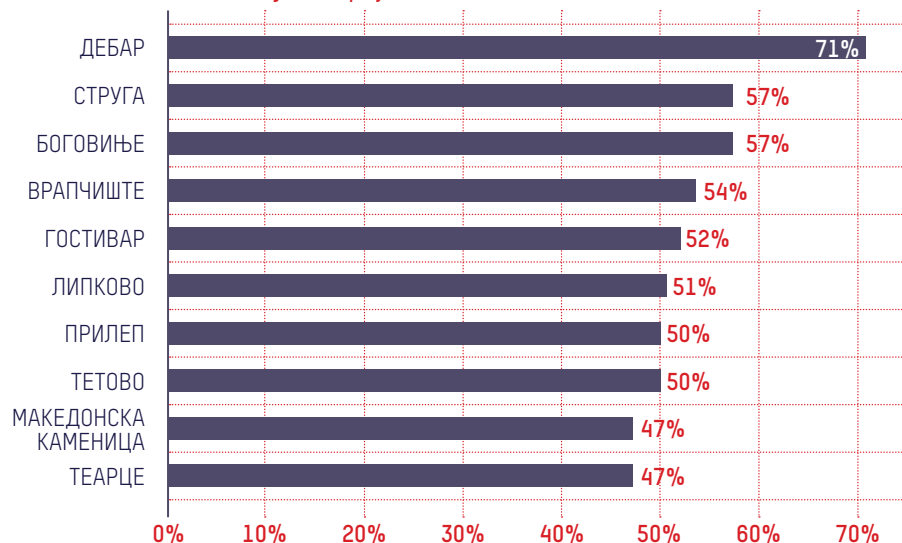
Компании коишто добиле поддршка по општини и региони

Извор: Сопствени пресметки на податоци од ЦРМ и Трезорот на Министерството за финансии

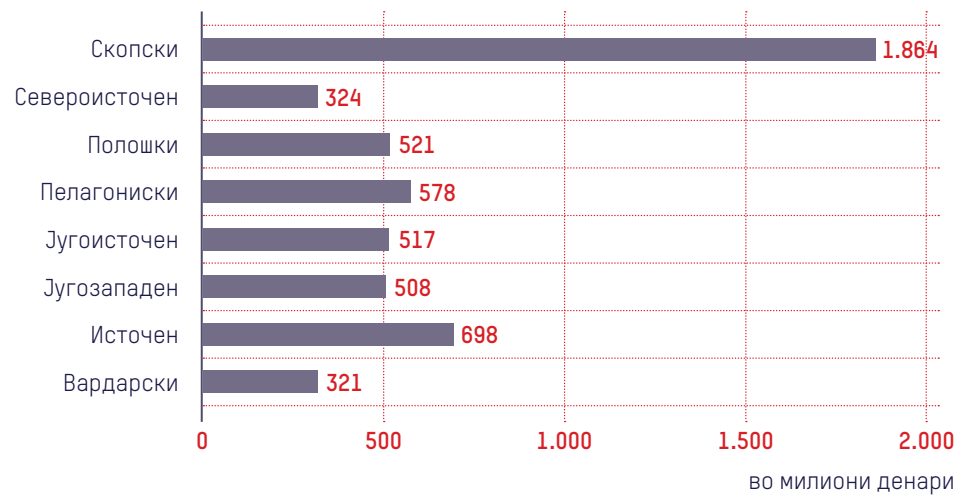
10 општини со најголема вкупено исплатена поддршка (во милиони денари)

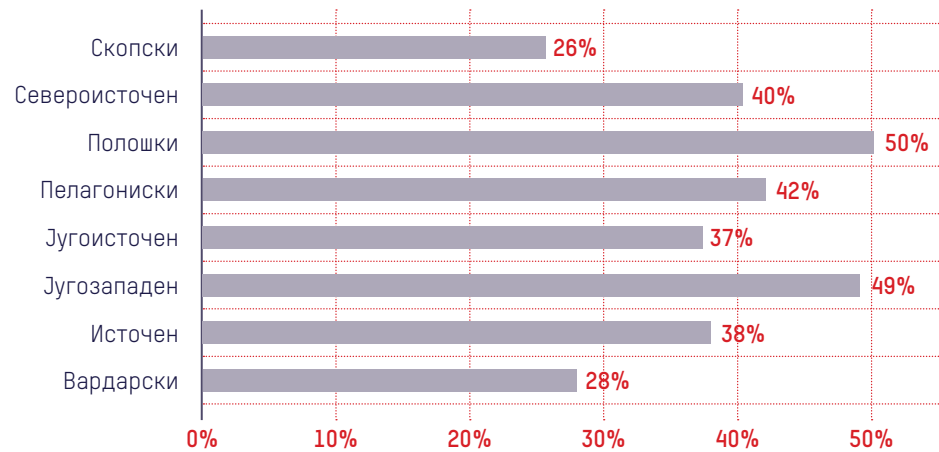
10 општини со најголемен процент на поддржани компании во однос на вкупен број на компании

Вкупно исплатена поддршка по региони

Процент на поддржани компании во однос на вкупно регистрирани компании по регион

РЕДИСТРИБУТИВНИ ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19³

Нееднаквоста во РСМ порасна за време на пандемијата на КОВИД-19. Цини коефициентот во вториот квартал на 2020 е зголемен од 30% на 33,5%, што претставува многу високо зголемување на толку краток рок.

Пандемијата на КОВИД-19 не ги погоди сите луѓе подеднакво и на ист начин. Студиите од развиените економии покажуваат дека пандемијата повеќе ги погоди лицата што припаѓаат на помалку моќните општествени групи (посиромашните, жените, младите, етничките малцинства) отколку лицата што припаѓаат на помоќните општествени групи. Постојат повеќе причини за ова – посиромашните, жените, младите и малцинствата честопати се вработени со привремени или краткорочни договори што не се обновуваат во вакви економски кризи. Тие, исто така, се доминантните вработени во дејностите најпогодени од кризава, како угостителството. Тие обично имаат примања само од труд коишто се намалија многу повеќе од примањата од капитал коишто се главниот извор на доход на побогатите. Тие, исто така, живеат во региони коишто повеќе се погодени од кризава.

Овој дел од студијата е првиот обид за проценка на редистрибутивните ефекти од пандемијата на КОВИД-19 во РСМ. Конкретно, анализирани се редистрибутивните ефекти по неколку основи – висина на доходот, старост, пол, економска дејност и географска локација.

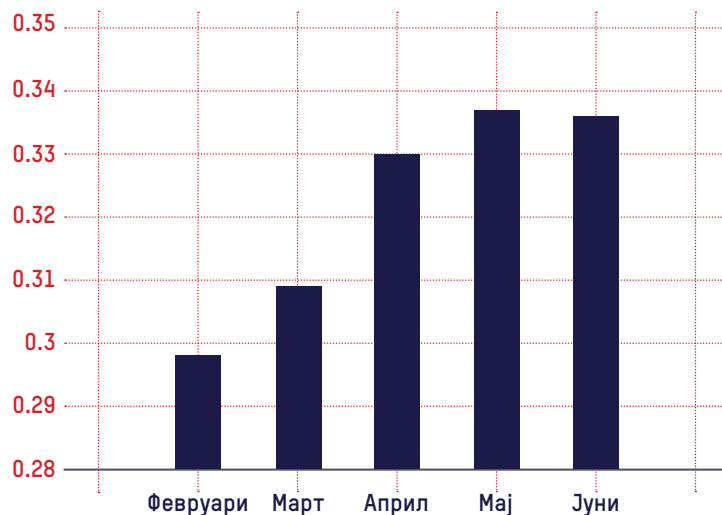
Користени се податоци за месечните примања за периодот февруари-јуни 2020 г., за сите лица во државата, коишто се исплаќаат преку системот за Месечна пресметка за интегрирана наплата (МПИН) на Управата за јавни приходи, преку кој се исплаќаат примањата кои подлежат на придонеси за социјално осигурување (главно плати). Одредени видови доход не се опфатени во анализата, како хонорарите, дивидендите, капиталните добивки, доходот од капитал и сл. и бидејќи овие видови доход во најголема мера се реализираат од најдоходовните лица во државата, тоа значи дека доходот на најбогатите е потценет во нашата анализа.

³ Изработено од Виктор Стојкоски

Во периодот од февруари 2020 г. до јуни 2020 г., околу 52.000 фирми имале исплати преку МПИН системот секој месец на околу 540.000 лица. Меѓутоа, **секој месец се намалува и бројот на фирми кои вршат исплати и бројот на лицата кои имаат примања преку МПИН системот.**

За време на анализираниот период, нееднаквоста во распределбата на доходот, мерена преку Цини индексот, е зголемена значајно - од околу 30% во месец февруари до околу 33,5% во јуни. Ваквиот раст на Цини коефициентот од 3,5 процентни поени значи дека разликите во примањата помеѓу две случајно избрани лица во овој период се зголемиле за околу 7% ($2 * 3,5$).

Графикон 3.1.
Цини индекс на месечните нето примања во Република Северна Македонија (февруари – јуни 2020 г.)

Освен преку Цини индексот, промените во распределбата на доходот помеѓу два периода се анализираат и со споредување на движењето на доходот на различните доходовни групи во двата периода. Класичната алатка за споредба се не-анонимните криви на инциденца на раст (НАКИР) коишто го прикажуваат растот на просечниот доход во секоја доходовна група. Табела 3.1 ги дава вредностите на НАКИР линиите за секоја децилна група, за периодот февруари-јуни како и праговите за премин во повисоките доходовни групи (во денари).

Може да се забележи дека, за целиот период, доходот во секоја доходовна група се намалил, при што најголем пад, во износ од 8%, има во вториот децил каде се наоѓаат поединци кои имаат примања во вредност околу минималната плата (од 14.500 до 15.000 денари). Најмал пад има во првиот децил, каде припаѓаат лица со примања помали од минималната плата (-3,5%), како што се лицата со скратено работно време, кои веројатно биле принудени да работат повеќе од вообичаено за време на кризата. Минимално намалување има и во деветтиот децил, каде минималните примања се околу

30.000 денари (-3,7%). Највисокиот децил има релативно голем пад од 7,3%, но ова не мора ништо да значи, затоа што доходот од капитал, што е значителен дел од доходот на овие лица, не е вклучен во податоците коишто се анализирани.

Табела 3.1.: НАКИР за примањата во РСМ (февруари-јуни 2020 г.).

	Доходовна група									
	0%-10%	10%-20%	20%-30%	30%-40%	40%-50%	50%-60%	60%-70%	70%-80%	80%-90%	90%-100%
НАКИР	-3,51	-8,06	-5,68	-7,2	-7,34	-6,35	-5,87	-4,32	-3,74	-7,29
Праг за премин	14.500	15.000	16.240	18.409	20.335	23.180	26.537	30.006	38.401	8.043.750

Извор: Пресметки на авторите врз база на податоци од МПИН образецот на УЈП.

Направена е дополнителна анализа за да се согледа дали имало разлики во примањата помеѓу мажите и жените за време на пандемијата. Имено, по поделбата на лицата по доходовни групи, тие дополнително се поделени на мажи и жени. Ова резултира со посебни НАКИР за мажи и жени (Табела 3.2). **Половата поделба открива дека во овој период значително повеќе се намалиле примањата на жените во споредба со мажите и тоа за околу 2 процентни поени повеќе во секоја доходовна група, освен највисоката каде мажите имаат поголем пад (за околу 0,5 процентни поени).**

Табела 3.2.: НАКИР за примањата на мажите, жените и младите во РСМ (февруари-јуни 2020 г.).

ДЕМОГРАФСКА ГРУПА	Доходовна група									
	0%-10%	10%-20%	20%-30%	30%-40%	40%-50%	50%-60%	60%-70%	70%-80%	80%-90%	90%-100%
Мажи	-1,65	-6,77	-4,59	-6,02	-6,03	-4,62	-4,67	-3,67	-3,34	-7,5
Жени	-5,93	-9,55	-6,65	-7,66	-9,31	-9,05	-7,33	-4,84	-4,96	-7,04
Млади	9,28	-14,58	-11,21	-9,65	-11,05	-12,05	-11,37	-8,03	-7,76	-8,74

Извор: Пресметки на авторите врз база на податоци од МПИН образецот на УЈП.

Направена е и дополнителна анализа во која се опфатени единствено лицата помеѓу 16 и 29 години, со цел да се истражи краткорочниот ефект на пандемијата на КОВИД-19 врз примањата на младите лица (Табела 3.2). И кај НАКИР за младите лица преовладуваат истите карактеристики како и кај основните НАКИР, со таа разлика што **во сите доходовни групи, падот кај младите е значително поголем во споредба со падот на државно ниво.** Во одредени доходовни групи, падот е поголем за околу 10 процентни поени.

Регионите во РСМ се карактеризираат со различни социо-економски карактеристики. Поради тоа, може да се очекува дека и пандемијата на КОВИД-19 би имала различен ефект врз промената на распределбата на доходот во регионите. За да се даде увид на оваа хипотеза, направени се НАКИР за секој од осумте региони во РСМ, каде поединците се поделени според регионот во кој е регистриран работодавецот (Табела 3.3). Истиот тренд што беше забележан и во сите претходни НАКИР преовладува и на регионално ниво. Дополнително, резултатите покажуваат дека во Скопскиот регион е забележан најмал пад на примањата во повеќето доходни групи. Во овој регион најпогодени се лицата кои припаѓаат на децилот со најголеми примања, а најмалку погодени се најнискодоходните поединци. По Скопскиот, следуваат Источниот, Североисточниот, Пелагонискиот и Југоисточниот регион. Ефектот на пандемијата во овие региони е спротивен од ефектот во Скопскиот. Поточно, во овие региони најпогодени се лицата кои припаѓаат на вториот децил, а најмалку погодени се лицата со повисок доход. Најпогодени региони се Југозападниот, Полошкиот и Вардарскиот регион, каде најголем пад се бележи кај лицата со примања околу просекот. **Генерално, заклучокот од регионалната анализа е дека за време на пандемијата погодени се посиромашните региони.**

Табела 3.3.: НАКИР за примањата по региони во РСМ (февруари-јуни 2020 г.).

РЕГИОН	Доходовна група									
	0%- 10%	10%- 20%	20%- 30%	30%- 40%	40%- 50%	50%- 60%	60%- 70%	70%- 80%	80%- 90%	90%- 100%
Скопски	1,33	-5,98	-6,11	-6,09	-4,00	-4,64	-3,41	-3,1	-3,78	-8,84
Пелагониски	-0,62	-8,39	-6,83	-6,74	-6,41	-7,5	-7,5	-9,72	-8,79	-4,22
Југозападен	-2,83	-8,87	-8,78	-6,02	-10,85	-12,08	-10,23	-7,09	-2,84	-4,77
Југоисточен	-1,74	-10,55	-9,37	-6,32	-7,96	-9,14	-8,92	-9,28	-5,22	-10,11
Источен	3,62	-8,6	-5,22	-6,12	-5,98	-6,56	-7,2	-8,12	-5,5	-0,36
Вардарски	3,24	-6,59	-5,21	-4,43	-7,08	-9,35	-11,75	-9,81	-4,98	-5,52
Североисточен	-3,83	-9,86	-7,79	-6,54	-9,38	-8,08	-3,63	-1,58	-5,78	-5,78
Полошки	-3,51	-10,15	-6,48	-9,71	-9,91	-10,48	-6,82	-3,55	-8,85	-8,85

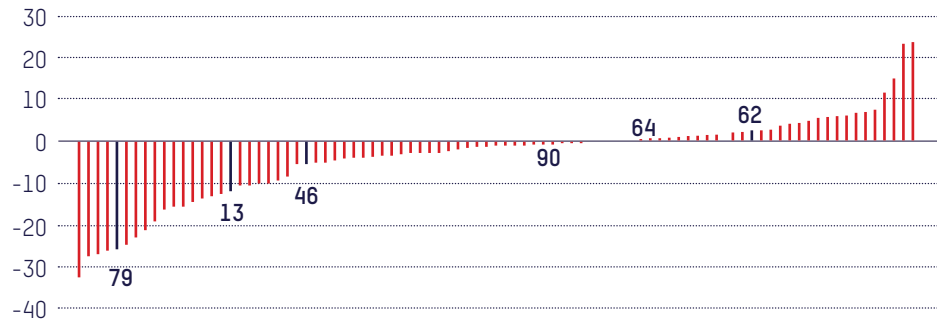
Извор: Пресметки на авторите врз база на податоци од МПИН образецот на УЈП.

Податоците од УЈП содржат информации за индустријата во која делува работодавачот. Овие информации може да се искористат за создавање НАКИР за секоја индустрија во РСМ. При нивната анализа може лесно да се заклучи дека и покрај тоа што мнозинството индустрии имаат негативна стапка на раст на примањата, постојат и индустрии со позитивен раст во износот на примањата (Графикон 3.2). **Главна, потрудоинтензивните индустрии повеќе се погодени од пандемијата.**

Графикон 3.2.

Стапки на раст на примања по индустрии⁴ (февруари – јуни 2020 г.)

Извор: Пресметки на авторите врз база на податоци од МПИН образецот на УЈП.

Општо гледано, резултатите покажуваат дека краткорочниот ефект на пандемијата врз примањата во РСМ е во насока на зголемување на нееднаквоста помеѓу послабите и помоќните општествени групи. **Најпогодени од кризата се лицата со примања околу минималната плата, примањата на жените и младите се намалени за значително поголем износ во споредба со останатите, побогатите региони се помалку погодени, исто како и индустриите кои се помалку трудоинтензивни.**

Ова исто така значи и дека наредните мерки за поддршка треба да бидат дизајнирани на таков начин што ќе обезбедат поголема заштита на послабите, наместо да бидат во интерес на помоќните. Дополнително, ова значи и дека по надминувањето на пандемијата, создавачите на политиките ќе мора да обрнат многу поголемо внимание на проблемот со нееднаквоста.

⁴ На графиконот со црно се означени 6 избрани индустрии кои се различно погодени од КОВИД-19 пандемијата: Производство на текстил (код на индустријата - 13), Трговија на големо, освен трговија со моторни возила и мотоцикли (46), Компјутерско програмирање, консултантски и сродни дејности (62), Финансиско-услужни дејности, освен осигурување и пензиски фондови (64), Туристички агенции, организатори на патувања (туроператори) и останати резервациски услуги како и дејностите поврзани со нив (79) и Креативни, уметнички и забавни дејности (90).

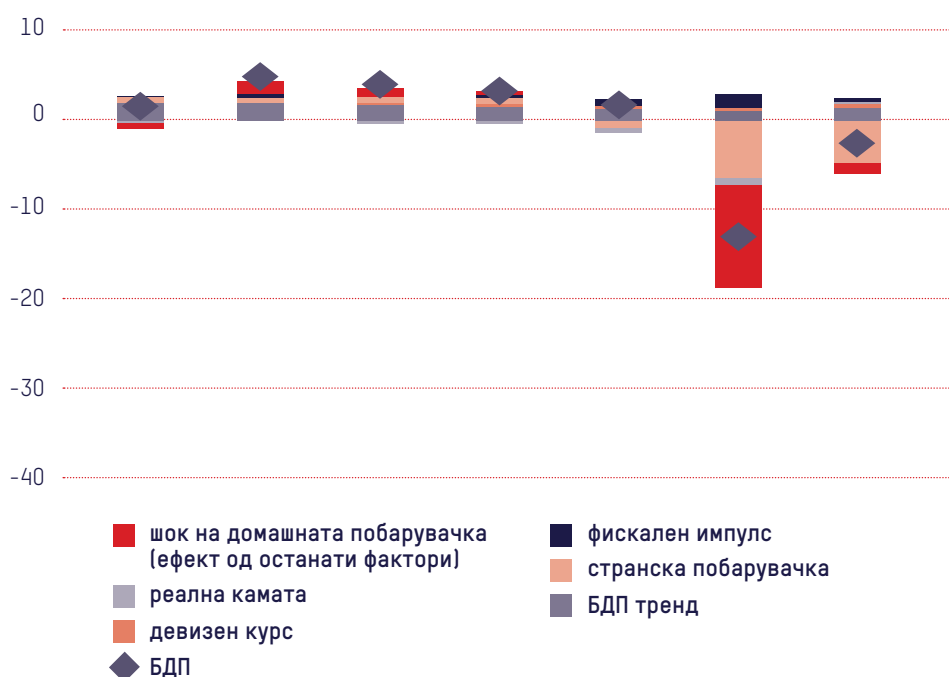
РАСТОТ ЗА ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈАТА И ПО НЕА⁵

Преземените фискални мерки во вториот и во третиот квартал имале позитивен ефект врз економската активност – без нив падот на БДП во вториот квартал ќе бил понегативен за 1,5 п.п. и за 0,7 п.п. во третиот. Сепак, доколку фискалната поддршка била поголема и падот на БДП би бил помал. Падот на БДП за цела 2020 година се проектира да биде 5,6%, додека за 2021 година се очекува раст помеѓу 1,1% и 4,9%.

Во овој дел се дава оценка за ефектите врз БДП од преземените фискални мерки за време на пандемијата и се презентираат неколку сценарија за 2021 г. и 2022 г., преку користење на мал структурен модел. Покрај основното сценарио, коешто има најголема веројатност да се оствари, прикажани се и неколку алтернативни сценарија засновани на различни претпоставки во поглед на длабочината и времетраењето на кризата.

Графикон 4.1.
Раст на БДП (во %) и придонес на факторите на растот (во п.п.)

Извор: Податоци од Министерството за финансии, Народната банка, Заводот за статистика и сопствени пресметки.

⁵ Изработено од Билјана Јовановиќ

Во однос на досегашните остварувања во текот на 2020 година, според моделот, ефектот од фискалната поддршка е оценет како позитивен и во вториот и во третиот квартал од 2020 година (Графикон 4.1). Притоа, во вториот квартал придонесот на имплементираните фискални мерки е оценет на 1,5 п.п., што значи дека во отсуство на фискалната поддршка падот на БДП би бил подлабок и би изнесувал 16,4%. Секако, при поголема фискална поддршка и падот на БДП би бил помал од остварениот - при двојно поголем ефект придонесот би бил двојно поголем (околу 3 п.п.), а остварениот пад на БДП во вториот квартал би бил помал и би изнесувал 11,9%. Во третиот квартал од годината фискалниот ефект е оценет како малку понизок споредено со вториот квартал и амортизира 0,7 п.п. од падот на БДП.

Проекцијата на клучните домашни варијабли за наредните две години во рамки на основното сценарио, заснована на зададените проекции за странските варијабли⁶ е прикажана во Табела 4.1. Претпоставките за фискалната политика се во согласност со ребалансот на буџетот од октомври 2020 година и „Фискалната стратегија за 2021-2023 година (со изгледи до 2025 г.)“ објавена во декември 2020 година, односно буџетскиот дефицит ќе изнесува 8,4%, 4,9% и 3,8% од БДП во 2020, 2021, односно 2022 година. Врз основа на оваа патека на буџетскиот дефицит, јавниот долг во рамки на моделот се оценува дека би достигнал 62,8% од БДП во 2022 година.

Табела 4.1. Основно сценарио – домашни варијабли

	Кв.1 2020	Кв.2 2020	Кв.3 2020	Кв.4 2020	2020	2021	2022
Стапка на инфлација (%)	0,6	0,5	1,5	1,7	1,1	1,7	7,9
БДП (стапка на промена %)	0,9	-14,9	-3,3	-4,1	-5,6	4,3	4,2
Буџетски дефицит (% од БДП)	4,6	12,9	5,8	10,2	8,4	4,9	3,8
Јавен долг (% од БДП)	51.0	59.9	60.3	62.0	62.0	62.6	62.8

Извор: Податоци од Министерството за финансии, Народната банка, Заводот за статистика и сопствени пресметки.

За цела 2020 година се очекува БДП да се намали за 5,6%, при оценет силен негативен ефект од намалената побарувачка од странство, како и значителен негативен ефект од домашни фактори, што ги опфаќа ефектите од воведените мерки за спречување на

⁶ Проекциите за странските варијабли во основното и во алтернативните сценарија се базирани на проекциите на Европската централна банка (ЕЦБ) од декември 2020 година. Според претпоставките, во 2020 година се очекува пад на економската активност во ЕУ-27 (показател за странската побарувачка за македонски производи) од 7,3% раст од 3,9% и 4,2% во 2021, односно 2022 година. Во однос на увозните цени, се очекува пад на цените на нафтата во 2020 година и забавување на стапката на инфлација на ЕУ-27, а веќе во 2021 година се очекува раст на цените на нафтата и забрзување на стапката на инфлација на ЕУ-27. Проекцијата на странската камата упатува дека истата ќе остане во негативната зона до 2022 година.

вирусната инфекција (главно во вториот квартал од годината), но и воздржувањето од потрошувачка и инвестиции поради пандемијата.

Во 2021 и 2022 година се очекува да дојде до закрепнување на домашната економија, при што стапката на раст на БДП би изнесувала 4,3% односно **4,2%**. И покрај позитивната стапка на промена, сепак, и во 2021 година не се очекува враќање на економијата на предкризното ниво од 2019 година, туку ова би се случило дури во 2022 година.

На Графикон 4.2. прикажани се резултатите од алтернативните сценарија. Разликата во однос на основното сценарио се однесува на претпоставките околу времетраењето и длабочината на тековната криза во и глобални рамки и во нашата економија. Целта на сценарио-анализата е да се квантифицираат потенцијалните ризици околу основното сценарио и проекцијата на главните домашни варијабли во услови на голема неизвесност околу идните случувања, посебно изразена во криза каква што е тековната. Претпоставките на кои се засновани сценаријата се следните:

↳ **првото алтернативно сценарио** претпоставува дека глобалната ситуација со тековната криза ќе се стабилизира побрзо отколку што е претпоставено во основното сценарио.

↳ **второто алтернативно сценарио** претпоставува дека по есенскиот бран на инфекцијата доаѓа до продлабочување на здравствената криза во глобални рамки. Како одговор на ваквата ситуација повторно се активираат и рестриктивните мерки за спречување на ширењето на инфекцијата. Покрај полошиот глобален амбиент и во домашната економија доаѓа до влошување на здравствената криза, а со тоа и до повторно воведување рестриктивни мерки за заштита на јавното здравје.

↳ **третото алтернативно сценарио** претпоставува дека фискалната поддршка во наредните две години ќе биде помала отколку во основното сценарио, односно, буџетскиот дефицит ќе биде понизок.

Во алтернативното сценарио 1, домашната економија би растела со повисоки стапки и побрзо би закрепнувала, а умерено повисока би била и стапката на инфлација. Главен фактор за овие движења е подобрата странска побарувачка, како резултат на подброто справување со здравствената и економската криза во глобални рамки. Во однос на фискалните варијабли, генерално, во наредните две години дефицитот и јавниот долг би биле минимално пониски во однос на основното сценарио. Во алтернативното сценарио 2, закрепнувањето на домашната економија би било значително побавно споредено со основното сценарио во 2021 година, додека растот во 2022 година би бил подинамичен како резултат на пониската основа. Во однос на фискалните варијабли, генерално, гледано за целиот период на проекција, дефицитот би бил умерено повисок во однос на основното сценарио заради полошата состојба во домашната економија, додека

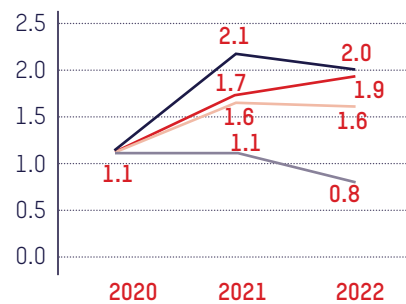
Јавниот долг би продолжил да се зголемува и во 2021 година би бил повисок споредено со основното сценарио на крајот на периодот на проекција. Според **алтернативното сценарио 3**, во услови на помалку стимулативна фискална политика растот на домашната економија во 2021 и 2022 година би бил малку понизок во однос на оној којшто го предвидува основното сценарио.

Графикон 4.2.

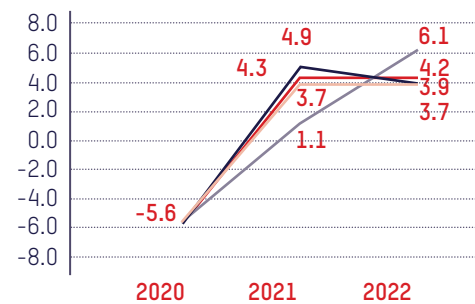
Основно и алтернативни сценарија – проекција на клучните домашни варијабли

Извор: Собствени пресметки врз основа на конструирани претпоставки за егзогените варијабли и домашните варијабли.

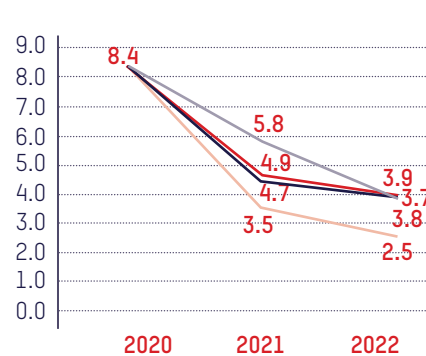
Стапка на инфлација (%)

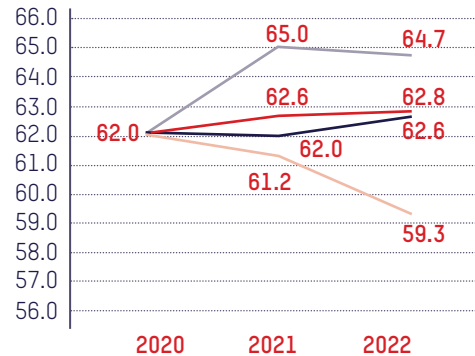
БДП (стапка на промена, %)

Буџетски дефицит (% од БДП)

Јавен долг (% од БДП)

— основно сценарио — алтернативно сценарио 1
 — алтернативно сценарио 2 — алтернативно сценарио 3

Табела 4.2. Основно и алтернативни сценарија – проекција на клучните домашни варијабли

	2020	2021	2022
Стапка на инфлација (%)			
основно сценарио	1,1	1,7	1,9
алтернативно сценарио 1		2,1	2,0
алтернативно сценарио 2		1,1	0,8
алтернативно сценарио 3		1,6	1,6
БДП (стапка на промена, %)			
основно сценарио	-5,6	4,3	4,2
алтернативно сценарио 1		4,9	3,9
алтернативно сценарио 2		1,1	6,1
алтернативно сценарио 3		3,7	3,7
Буџетски дефицит (% од БДП)			
основно сценарио	8,4	4,9	3,8
алтернативно сценарио 1		4,7	3,9
алтернативно сценарио 2		5,8	3,7
алтернативно сценарио 3		3,5	2,5
Јавен долг (% од БДП)			
основно сценарио	62,0	62,6	62,8
алтернативно сценарио 1		62,0	62,6
алтернативно сценарио 2		65,0	64,7
алтернативно сценарио 3		61,2	59,3

Сумирано, анализата на ефектите од пандемијата на КОВИД-19 преку користење на мал структурен модел покажува дека падот на економската активност во 2020 година би изнесувал околу 5,6%. Во 2021 година, во зависност од претпоставките во поглед на длабочината и времетраењето на кризата, растот на БДП би бил помеѓу 1.1% и 4.9%, со основна проекција од 4,3%.

ЗАКЛУЧОЦИ

- ➔ Падот на македонскиот БДП од вториот квартал од 14,9% е меѓу највисоките во Европа, додека падот од третиот квартал од 3,3% е помеѓу помалите.
- ➔ Влошувањето кај вработеноста за време на пандемијата од 3,1% е помалку изразено од влошувањето кај БДП, поради владините економски мерки. Сепак, падот кај вработеноста е меѓу најистакнатите во Европа.
- ➔ Фискалната поддршка на македонската Влада за време на пандемијата изнесува 3,5% од БДП и е меѓу најмалите во Европа.
- ➔ Иако пандемијата ги секна и странските инвестиции и дознаките од странство, надворешната стабилност сепак беше задржана, поради владиното задолжување во странство.
- ➔ Вкупната вредност на владината поддршка за исплата на плати на работниците во вториот квартал на 2020 година изнесувала 5,4 милијарди денари (помалку од 1% од БДП).
- ➔ Вкупно 27.608 компании добиле поддршка (околу 1/3 од вкупниот број активни фирми во државата). Вкупно 124.000 работни места добиле поддршка (околу 15% од вкупните вработени во државата).
- ➔ Трговијата на мало, текстилната индустрија и угостителството се најголемите корисници на поддршката, додека процентот на поддржани работници бил најголем кај обложувалниците и коцкарниците.
- ➔ Најголем дел од помошта завршила кај микрокомпаниите, но најголем дел од работните места коишто добиле поддршка биле кај големите компании.
- ➔ Најпрофитабилните компании добиле најголема поддршка по вработен.
- ➔ Нееднаквоста во нето примањата на македонските граѓани е значително зголемена во вториот квартал од 2020 година. Цини коефициентот е зголемен за околу 3,5 процентни поени, од 30% на 33,5%, што претставува многу високо зголемување на толку краток рок.
- ➔ Најпогодени од кризата се лицата со примања околу минималната плата.
- ➔ Примањата на жените и младите се намалени за значително поголем износ во споредба со останатите граѓани, независно од доходовната група на која ѝ припаѓаат.
- ➔ Ефектот на пандемијата врз распределбата на доходот зависи и од географската локација - побогатите региони и индустриите кои се помалку трудоинтензивни се послабо погодени.
- ➔ Преземените фискални мерки во вториот и во третиот квартал имале позитивен ефект врз економската активност – без нив падот на БДП во вториот квартал ќе бил понегативен за 1,5 п.п. и за 0,7 п.п. во третиот. Сепак, доколку фискалната поддршка била поголема и падот на БДП ќе бил помал.
- ➔ Падот на БДП за цела 2020 година се проектира да биде 5,6%.
- ➔ За 2021 година се очекува раст помеѓу 1,1% и 4,9%, зависно од тоа како ќе се развива пандемијата во европските земји, дали ќе има влошување на здравствената состојба кај нас и колкава ќе биде владината фискална поддршка.

ПРЕПОРАКИ ЗА СОЗДАВАЧИТЕ НА ПОЛИТИКИТЕ

- ➔ **Краткорочните мерки за поддршка на економијата треба да бидат насочени кон стимулирање на домашната побарувачка, затоа што тоа е компонентата врз која домашните создавачи на политики имаат влијание на краток рок.**
- ➔ **За да се поттикне домашната побарувачка, потребно е да се поттикне и потрошувачката на домаќинствата и инвестициите на фирмите и потрошувачката од страна на државата.** Зголемената домашна побарувачка ќе доведе до понатамошно заживување на производството и на економската активност.
- ➔ **При дизајнирањето на мерките за поддршка на домаќинствата и фирмите, не е важно само да се внимава на подобрување на ликвидноста, туку е еднакво важно и да се врати довербата кај економските субјекти со цел да се надмине воздржувањето од потрошувачка. За ова да се постигне, многу е важно здравствените аспекти на пандемијата да бидат ставени под контрола.**
- ➔ **При евентуални нови бранови на пандемијата, Владата треба да направи напори да обезбеди поголема фискална поддршка од таа што беше обезбедена во вториот квартал на 2020 година.** Искуството од 2020 година покажува дека економиите коишто обезбедија поголема фискална поддршка имаа и подобри економски резултати.
- ➔ **При дизајнирањето на идните фискални мерки, треба да се обрне поголемо внимание на условите за добивање на поддршката.** Условите треба да бидат дефинирани така што ќе осигурат дека поддршка ќе добијат оние субјекти на коишто таа им е најпотребна и коишто не можат сами да обезбедат финансии за надминување на кризата.
- ➔ **Конкретно, покрај условот за неотпуштање работници, кој постоеше и во досегашните мерки, идните мерки би требало да вклучат и услов за ненамалување на платите на работниците, или барем за ограничување на намалувањето, особено за лицата со пониски примања.** Искуството од 2020 година покажува дека токму работниците со плата околу минималната имале најголемо намалување на доходот за време на пандемијата.
- ➔ **Дополнително, како еден од условите за добивање државна помош при евентуални идни мерки, може да се вклучи и профитабилноста на фирмите, односно, мерките да не се однесуваат на фирми кои остваруваат висока профитабилност и можат самите да се справат со последиците од кризата.** Голем дел од помошта во 2020 година заврши кај вакви фирми, со што се намали поддршката за фирмите коишто се наоѓаат во полоша финансиска состојба. Вакви услови за ограничување на профитабилноста на фирмите постоеле во некои од владините мерки од претходниот период.

- ➔ **Конечно, мерките треба да бидат дизајнирани така што ќе осигурат дека помошта што државата ја дава навистина ќе заврши кај работниците**, што честопати не беше случај во 2020 година. Еден од начините на кој ова може да се постигне е доколку помошта им се исплаќа директно на работниците, наместо да им се исплаќа на фирмите.
- ➔ **Освен краткорочните економски мерки за надминување на тековните проблеми со пандемијата, ќе биде потребно да се преземат и мерки за надминување на среднорочните проблеми кои пандемијата ги предизвика, односно зголеми, како што е растот на нееднаквоста.** Нееднаквоста ја поткопува социјалната кохезија и претставува сериозна пречка за економскиот раст и развој на среден рок. За нејзино намалување, потребни се редистрибутивни политики и во наредниот период, создавачите на политиките треба да почнат да размислуваат и во оваа насока.

www.wfd.org/wbdi

Western Balkans
Democracy Initiative

Funded by
UK Government